

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

גליון מספר 376

ו' שבט
תשפ"ו

פרשת בא

דרך חיים

מצות בעבור זה. רק פירוש 'בעבור זה', בעבור זאת העבודה שהוא אכילת המצה, "ולא יאכל חמץ" שהוא תחלת המצוות שצוה לנו ה', עשה לנו השם אותות עד שהוציאנו ממצרים". האבן עזרא הופך את משמעות הפסוק, אין הנידון יציאת מצרים שבשלה אנו אוכלים את המצה ונמנעים מחמץ, אלא הנידון הוא אכילת מצה והימנעות מאכילת חמץ שבשלה יצאנו ממצרים. ביאור יסודי כותב בעל 'בית הלוי' (שמות יג ח): "בודאי דאין זה עיקר יסודה של המצוה ולא מטעם זה נתחדשה המצוה. והטעם אינו רק דבשביל זה מוטל עלינו החוב לקיים ולעשות מצוה זו ולא נהיה כפויי טובה... אבל עיקר יסודה של המצוה למה כך היא המצוה איננו בשביל זה מה שהיה במצרים, דהרי התורה קדמה לעולם וגם קודם העולם היתה התורה והיה כתיב בה מצות מצה... ועל כרחק מצוות אלו לא נצמחו מגאולת מצרים, רק הוא להיפוך דמזכות מצות פסח ומצה ומרור שיש בלילה הזאת נצמחה גאולתן ממצרים בלילה זו. וזהו דמשיב להרשע על חקירותיו" והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים". לא אמר לו 'בעבור שיצאתי ממצרים אני עושה המצוה', רק להיפוך 'בעבור מצות אלו נתחדש לנו יציאת מצרים'. וזה בכלל בכל טעמי המצות, דלא בשביל הטעם נעשה המצוה, רק להיפוך דבעבור המצוה בא הטעם. וכמו דראינו דבזכות פסח ומצה ומרור שיש בלילה זו זכו להיגאל ושלא הספיק בצקם להחמיץ, וכן זכינו לבטל עבודה זרה של המצריים בפומבי לעין כל ולא יחרץ כלב לשונו. וכן הוא בכל המצות. ובזה נסתרו כל חקירותיו של הרשע דאין לו מקום לערער לומר דבהיבטל הטעם בטל המצוה חלילה. ונמצא דהמצוה בעצמה בעצם יסודה היא חוקה לא נודע לנו עיקר טעמה והיא קיימת לעולמים בלא הפסק".

אנו נוטים לתפוס את הטעם כתכלית המצוה, כך שאין המצוה נמצאת בעולם אלא בעבור מטרתה וטעמה. מדברי האבן עזרא והבית הלוי מתחדש מבט אחר לגמרי, המצוה היא העיקר, והטעם הוא התוצאה. לא יציאת מצרים חוללה את מצות מצה ומרור, אלא

ב פרשתנו אנחנו לומדים על שתי מצוות שבזכות היינו ראויים לצאת ממצרים - פסח ומילה. כתוב במכילתא (מכילתא דרבי ישמעאל בא מסכתא דפסחא פרשה ה): "היה רבי מתיא בן חרש אומר: הרי הוא אומר "ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים" (יחזקאל טז ח). הגיע שבועתו שנשבע הקב"ה לאברהם שיגאל את בניו ולא היה בידם מצוות שיתעסקו בהם כדי שיגאלו שנאמר "שדים נכונו ושערך צמח ואת ערום ועריה וגו'" (יחזקאל טז ז) ערום מכל מצות. נתן להם הקב"ה שתי מצוות - דם פסח ודם מילה שיתעסקו בהם כדי שיגאלו, שנאמר "ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך" (יחזקאל טז ו) - שני דמים, דם ברית ודם מילה.

מצד שני אנו מוצאים בדברי הנביא ירמיהו (ז כא-כג): "כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל עלותיכם ספו על זבחיכם ואכלו בשר. כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציא הוציא אותם מארץ מצרים על דברי עולה וזבח. כי אם את הדבר הזה צויתי אותם לאמר שמעו בקולי והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם והלכתם בכל הדרך אשר אצוה אתכם למען ייטב לכם". כיצד נאמר "ולא צויתים ביום הוציא אותם מארץ מצרים על דברי עולה וזבח", הלא מקרא מפורש הוא שנצטוו "זבח פסח הוא לה'" (שמות יב כז).

על מנת להבין את יסוד הדברים יש להתבונן בלשון הגמרא במסכת שבת (סג): "כל העושה מצוה כמאמרה אין משרין אותו בשורות רעות". למה הכוונה כמאמרה?

חכמינו חיברו לשאלת הבן הרשע את הפסוק - "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" (שמות יג ח). פירש רש"י "בעבור שאקיים מצוותי, כגון פסח מצה ומרור הללו". אלא שאם כך הלשון אינה מובנת, כפי שמקשה האבן עזרא, שכן היה ראוי לומר את סדר הפסוק הפוך - 'זה [אכילת מצה ומרור] בעבור שעשה השם לי [את יציאת מצרים]'. לכן מפרש האבן עזרא: "וטעם הפסוק הפך מחשבתו,

עובדים לה. מי שעובד עבודה זרה מכוון כי אין אנו אוכלים לתכלית ותועלת, הוא סובר כי על ידי עבודת אליל מסוים באופנים מסוים ייטיב לו אותו אליל. כל כוונתו להוציא השפעה על ידי עבודתו לשם הנאת עצמו. אמנם כפי שנתבאר לעיל עניין המצוות מי שעובד את הקב"ה ועושה את מצוותיו יסוד כוונתו צריכה להיות שאיננו באים כי אם לעשות רצון קוננו בלבד. אין בפעולת המצוות שום שעבודים זולתיים, נימוקים, טעמים, תועלות ושאר עניינים שונים ומשונים. כל כולו רק צאן של הקב"ה להידבק במצוה. עצם זה שלוקחים צאן של מצוה בלתי לה' לבדו הוא מה שמפריש את העבודה מן העבודה זרה שכל יסודה ההנאה והרווח של העובד. על ידי "קחו לכם צאן" של מצוה ממילא מתקיים "משכו" ידיכם מעבודה זרה.

במובן זה יש להבין את המדרש (ילקוט שמעוני רמז קצא) "ויקחו להם איש - זה הקב"ה, דכתיב ביה "ה' איש מלחמה". בעשיית המצוות אנו לוקחים את הקב"ה ודבקים בו. וזהו העיקר הגדול שמתחדש ביציאת מצרים, "בעבור זה", הדבקות במצוות, התחוללה כל יציאת מצרים. על ידי קיום מצווה בדרגה הזו, עם מחשבה תמה, ללא חשבונות רבים, זוכים לקרבת אלוקים טוב, מתקיים בנו "ויקחו להם איש" לקחת כביכול את הקב"ה אלינו בדבקות עצומה. על ידי קיום 'מצוה כמאמרה', לא בטעמים וסברות אנושיות אלא בהתאם גמור אל האמירה והציווי האלוקים, זוכים לכל הטובות.

שבת שלום!

בזרנו של ר' אריה

ב אחד הלילות חלם ר' אריה שהמזוזה הקבועה בביתו של המשורר אורי צבי גרינברג פסולה. התעורר הרב ונרדם שנית, אך החלום פקד אותו שוב. כיוון שכך החליט הרב לספר למשורר דברים כהווייתם. הוא קנה מזוזה כשרה וצירף אליה מכתב בו סח למשורר את חלומו.

מה הופתע הרב לשמוע לאחר מכן מפי א.צ.ג. כי מיד עם קבלת מכתבו של הרב ניגש הוא לפתח ביתו וחלק בודק את בית המזוזה. נדהם המשורר משנוכח לדעת כי אך נרתיק המזוזה קבוע בפתח הבית ואילו המזוזה עצמה איננה. מיד נטל את המזוזה, מתנת הרב, וקבעה בפתח ביתו...

(איש צדיק היה עמ' 226)

המצוות הן שחוללו את יציאת מצרים. היפך תפיסת הבן הרשע שרואה את המצוה ככפופה לטעמה בא האב ומלמד את בנו - המצוה חוקה היא, קבועה לעד ולעולמי עולמים. אין המצוה זכר ליציאת מצרים, אלא היא זו שחוללה את היציאה. כך יש להבין את עניינן של המצוות, בתחילה "קידשנו מצוותיו וציוונו", ורק אחר כך הרשות נתונה להתבונן וללמוד אורחות חיים מתוך דרישת טעמי המצוה.

מובא בספר ישמח משה (ויצא י) וז"ל: "ביום ב' דר"ח אדר תקנ"ו לפ"ק נרדמתי על הספרים, ונתגלה לי שדווקא הכונה לפי מה שציוה הבורא גורם התיקון, כיון שעושה רק לקיים ציווי הבורא יתברך שמו, הרי הוא עושה להשלים רצונו יתברך שמו, ואם כן נעשה התיקונים כפי הרצון. מה שאין כן כשמתכוין לעשות תיקונים, אם כן לא נתקן רק כפי כוונתו, וגם אולי אינו כדאי וראוי שיעשה על ידו. מה שאין כן אם נעשה על ידי הקב"ה, ה"בן". יסוד גדול מתבאר בדבריו בכל הנושא של תיקונים. כשאדם מכוון לקיים את המצוה לפי רוחב בינתו או השגתו אז ההשגה שלו היא הפועלת. ממילא כשהשגתו מסתיימת שוב אין כוח למצוה לפעול. אבל אם עיקר מגמתו לעשות רצון ה' יתברך, הרי אין סוף לדעתו ורצונו יתברך, וממילא אין גבול לפעולת המצוה שנעשית למילוי והשלמת רצונו. כך שאם המצוה נעשית בשביל איזה טעם אז יש בה איזו הגבלה וקצבה, בחצוניות או בפנימיות. עלול להיות מצב שבו מכח הטעם האדם ימטע את כוח המצוה וקדושתה במה שישנה את זמנה או מקומה, פרטיה ודקדוקיה, מתוך שהוא טוען שאין הטעם נוגע בזמן הזה או באדם הזה. וכך גם בפנימיות המצוה, שאין בכח המצוה לפעול יותר מכפי כוח השגת האדם. אך בעשייה לרצון ה' בלבד המצוה מופיעה בלי קץ, בלי קצבה, למעלה למעלה, לעד ולנצח נצחים.

כך אומרים בשם הרבי ר' ברוך ממז'בוז' בספר 'בוצינא דנהורא' על הפסוק "כי הגדלת על כל שמך אמרתך" (תהלים קלח ב). כי לכל מצווה יש כוונות ושמות קדושים, אבל עיקר הכוונה לקיים רצון הבורא יתברך שמו שאמר ונשא רצונו. וזהו כי הגדלת על כל שמך, היינו על כל השמות הקדושים שבמצוה, את אמרתך - לכוון לקיים מה שאמרת.

לאור דברים אלו נחזור להתבונן במצות הפסח. במצוות הפסח כתוב "משכו וקחו לכם צאן למשפחתכם ושחטו הפסח" (שמות יב כא). ביאר רש"י (שם ו): "משכו וקחו לכם - משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצוה". הרי שמשיכת ידיהם מעבודה זרה נעשית על ידי המצוה של שחיטת הפסח. כמו שכתוב בזוהר שבה שחיטתו לעקור ולבטל את האמונה הבטלה שהיו מצרים

אמנם כשאותיות נקבעות ממש יחד, כגון שנועצים אותן בלוח בעזרת נעץ הדבר יהיה אסור מדין תורה, שזו כתיבה קבועה ומתקיימת, בשונה מהנ"ל שהכתיבה ארעית.

שו"ת עם הרב חיים איזלס

שאלה: מדוע אסור בשבת שימוש ברמקול המחובר מערב שבת, ומהו ההבדל בינו ובין מכשיר שמיעה?
תשובה: האגרות משה (ח"ד סי' פד) אוסר שימוש ברמקול בשבת, משום שבכל דיבור שהאדם מדבר נוצרת התהוות חדשה, ועובר בזה על מכה בפטיש ואיסור בונה. ובאמת החלק"י (ח"א סי' עא ואילך), המנח"י (ח"ג סי' לח) והצי"א (ח"ג סי' טז באריכות) כתבו על רמקול ומכשירי קשר וכדומה, שאפילו שהיו מחוברים לחשמל כבר מערב שבת ולא נדלקת בהם נורה בשעת השימוש, בכל זאת יש לאסור אותם משום "אוושא מילתא" זילות של שבת קודש. לכן מרן השבט הלוי (ח"א סי' סו) ובעל תשובות והנהגות (ח"א סי' רטז) אסרו אפילו רמקול מכני מטעם של זילותא לשבת. וזכורני שנסעתי ללוס אנג'לס יחד עם מורנו הראשל"צ הגר"ש עמאר שליט"א לחזק את הקהילה היהודית, והראו לו בבית כנסת גדול במיוחד רמקול מכני שעובד בלי חשמל בכלל, וגם הוא אסר זאת משום זילותא לשבת. לכן אין הרמקול דומה למכשיר שמיעה, שאותו התירו לכתחילה אותם פוסקים שהזכרנו.

שאלה: האם מותר לשחות בבריכה פרטית בשבת?
תשובה: המשנה (ביצה לו:) אומרת שמשום שבות אסור לשחות בשבת. אולם אם הבריכה בבית פרטי ויש לה שפה, כלומר שאין היא כמעין זורם אלא בריכה מגודרת ומתוחמת, ובנוסף האדם זקוק לכך משום בריאותו, כגון בשביל פיזיותרפיה במים- אפשר להקל בצנעא. ודווקא בצנעא משום שהמנהג לאסור את הדבר לחלוטין שלא משום ההלכה אלא בשביל שלא תהיה השבת מזולזלת.

שאלה: מדוע אסור להשתמש במד-חום שמחליף צבעים בשבת בעוד מותר להשתמש במשקפיים שמשנות את צבען?

תשובה: שאלה זו נשאלה ע"י הגרש"ז (שש"כ פי"ח סי"ח), והבהיר שבמשקפיים הפעולה נעשית מעצמה ממילא ואילו במד-חום שמים אותו בידיים על גבי המצח ועל כן יש לאסור.

הלכה ומנהג

מלאכה נוספת שאסורה בשבת היא מלאכת 'תופר'. במשכן היו מחברים שתי יריעות אחת לשנייה ליצירת האוהל למשכן. לכן אדם שלוקח ב' בדים ותופר אותם על ידי נעיצת כפולה, ב' פעמים, מצד אחד לשני וחוזר חלילה, עובר על איסור תורה שחיובו סקילה ושגגתו חטאת. אמנם כבר בנעיצה אחת יש איסור תורה אלא שאינו חייב סקילה וחטאת אלא בב' נעיצות בלבד. אמנם כיוון שאף שאדם נעץ את החוט ביריעות עדיין ביכולת החוט להשתחרר בקלות אין האיסור אלא כאשר הוסיף ועשה קשירה בקצה החוט באופן שלא יוכל להפרם מן היריעות. לעניין זה די בקשר יחיד שיכול לתפוס את החוט בבגד באופן קבוע [בר קיימא], ולא רק בקשר על גבי קשר שנוגע דווקא לדין איסור 'קושר'. לכן אדם שרואה שבבגדו נפרמו ב' חתיכות או יריעות זו מזו אסור לו מן התורה להחזיק בחוט ולמשכו על מנת להדק את ב' היריעות שוב. הוא הדין כפתור שחיבורו לבגד התרופף – אין למתוח את החוט, והמותח עובר על איסור תורה (שבת עד: . או"ח שמו).

זאת בשונה מבגדי ילדים שיש להם שרוך מובנה בגוף הבגד שבמשיכתו מקוּוץ את השרוול או היקף המכנס, שבמקרה שכזה מותר למשוך את החוט משום שהוא קבוע ומקום השחלתו רחב. במצב שכזה אין איסור תופר משום שלא נעשה החיבור על ידי החוט העובר מבעד לבגד במעבר צר שמחבר במעברו את חלקי הבגד או הבד. מסיבה זו מותר לחבר שני חלקי בגד על ידי כפתור, משום שלמרות שהכפתור מקרבת זה לזה בקביעות סוף סוף ניכר שכל חלק עומד לעצמו ונחשבים לנפרדים.

כך גם סגירת ריץ'-רץ' או שרוך מותרים מאותו טעם, אפילו שסוגרם לזמן ארוך (הגרש"ז א שש"כ פט"ו הערה רלב), בעוד מרן הגר"ש וואזנר (שבה"ל ח"ג סי' נא) חשש כאשר משאיר את הרוסכן או הכפתור סגורים למשך זמן ארוך וממושך.

לגבי נתינת סיכת בטחון בין שני בדים סבר החזון איש (או"ח קנו) שדינה כדין כפתור, משום שחזותה מוכיח עליה שנתונה במקומה רק באופן זמני. נכון שדעת אחד מגדולי האחרונים, הקרבן נתנאל מר' נתנאל וייל (שבת פ"ז) היא ששתי תפירות-נעיצות בשני חלקי בגד יש בו עכ"פ איסור מדרבנן אם אין קשירה בצידו, אך כאמור בסיכת בטחון למעשה אין חשש לאסור. לכן אשה יכולה להצמיד תכשיט לבגדה על ידי נעיצה כפולה של הסיכה.